

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Суми, 23 листопада 2017 року)

Суми
Сумський державний університет
2017

СЕКЦІЯ 6
МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У
ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

УДК 339.72.015

Височина Аліна Володимирівна,
к.е.н., старший викладач,
Самусевич Ярина Валентинівна,
к.е.н., старший викладач,
Сумський державний університет, м. Суми

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ
ОБСЯГІВ ВИВЕДЕННЯ КАПІТАЛУ З УКРАЇНИ

Конвергенція світогосподарських відносин призводить до того, що значно інтенсифікується процес перетоку капіталу між країнами світу, при чому частіше за все цей процес має конкурентну природу, тобто алокація капіталу відбувається у центрах, котрі наділені певними конкурентними перевагами, порівняно з іншими юрисдикціями. Враховуючи цей факт, цілком закономірним видається висновок, що масштабний відтік капіталу є відображенням нестабільної макроекономічної ситуації, поганого інвестиційного клімату та неефективності системи оподаткування.

Враховуючи вище викладене особливої актуальності набуває визначення механізмів оцінювання обсягів виведення капіталу через різні канали (легальні та нелегальні), що актуалізує необхідність комплексного аналізу та систематизації відомих у практиці інструментів виведення капіталу. Варто відмітити, що розв'язання проблеми адекватного кількісного оцінювання обсягів виведення капіталу дозволить сформувати систему раннього попередження та реагування (зростання

масштабу відтоку, як уже зазначалося, є проявом загострення внутрішніх економічних проблем), а також може виступити дієвим механізмом зворотного зв'язку у контексті оцінювання ефективності реформ всередині країни (зниження масштабів відтоку капіталу можна вважати свідченням зростання лояльності внутрішніх та зовнішніх інвесторів, а відтак і позитивного сприйняття реалізованих реформ).

Отже, у відповідності до наказу Міністерства економічного розвитку та торгівлі «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України» № 286 від 24.03.2015 р. [3] виведення капіталу з України може здійснюватися через наступні канали: непродуктивного легального відпливу; прихованого відпливу; незареєстрованого відпливу.

У свою чергу, легальний непродуктивний відплив капіталу може здійснюватися через: надання позик нерезидентам депозитними корпораціями (крім НБУ); виплати відсотків за депозитами нерезидентів; здійснення прямих інвестицій з України; здійснення портфельних інвестицій з України; репатріація доходів нерезидентів, отриманих від інвестиційної діяльності в Україні; сплата капітальних та інших поточних трансфертів.

Прихований відплив капіталу згідно даного наказу може відбуватися шляхом: спотворення цін на експортну чи імпорتنу продукцію, за результатами чого фінансову вигоду отримують саме закордонні контрагенти; недоотримання виручки вітчизняними учасниками зовнішньоекономічної діяльності через фіктивні операції; неповернення валютної виручки за експортними операціями; придбання вільно конвертованої іноземної валюти в Україні з метою її втрачання за межами нашої держави. Обсяги незареєстрованого відпливу капіталу у

відповідності до даного наказу має визначатися на основі статті «Помилки та упущення» платіжного балансу України у випадку, коли цей показник має від'ємне значення.

Однак, підхід, що використовується у вітчизняній практиці, враховує лише кількісне оцінювання вивезення саме фінансового капіталу, тоді як реально виведення капіталу охоплює значно ширше коло операцій, деякі з яких мають не фінансову, а натуральну природу. Так, недоотримання виручки вітчизняними підприємствами (принаймні відсутність їх відображення в офіційній звітності) може бути наслідком не лише фіктивних операцій, але й контрабанди продукції та устаткування, що потребує врахування у процесі визначення сумарного обсягу виведення капіталу.

Крім того, зникнення фінансового капіталу з радарів офіційних органів (зокрема, ДФСУ) можливе не лише через репатріацію прибутків, отриманих від інвестиційної (чи іншої) діяльності в Україні, а й через вилучення капіталу до юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування (наприклад, офшорних зон), що отримало у світовій практиці назву «виведення прибутків» (profit shifting). Разом з тим, виведення капіталу можливе і за рахунок розмивання податкової бази (base erosion) [1]. Важливість проблеми розмивання податкової бази та виведення прибутків підтверджується ініціативою ОЕСР «BEPS», що передбачає запровадження послідовних кроків з метою нівелювання негативного ефекту такого явища. З 1 січня 2017 р. Україна також приєдналася до цієї ініціативи, відповідно до якої взяла на себе зобов'язання щодо імплементації перших чотирьох кроків плану, а саме: боротьба з податковими зловживаннями, пов'язаними з використанням спеціальних режимів оподаткування; уникнення зловживань при застосуванні податкових

конвенцій; розкриття інформації про використання схем агресивного податкового планування; збільшення ефективності механізмів вирішення спорів щодо застосування договорів про уникнення подвійного оподаткування між країнами [1].

Одним з механізмів виведення капіталу, який також не враховує представлена Міністерством економічного розвитку і торгівлі методика, є міжнародний толінг – форма господарських відносин між кількома контрагентами, що передбачає надання одному підприємстві давальницької сировини на умовах оплати вартості її обробки, при цьому провайдер давальницької сировини і є власником готової продукції. Фактично, використання цієї схеми в країнах, де набагато дешевшою є робоча сила дозволяє власнику сировини оптимізувати свої затрати та значно зекономити на витратах на оподаткування (частіше за все, через недосконалість законодавства власник сировини не сплачує податки у країні, де переробляється сировина), тоді як переробник сировини втрачає частину свого прибутку, а держава, резидентом якої він є, недоотримує певну суму податків через лазівки у законодавстві [2].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє відмітити, що попри позитивний факт затвердження на загальнонаціональному рівні методичних рекомендацій стосовно методології розрахунку обсягу вивезення фінансового капіталу з України, багато каналів відтоку капіталу у різних формах його прояву залишаються не врахованими, що актуалізує необхідність пошуку більш комплексних та всеохоплюючих механізмів вирішення означеної проблеми, а тому доцільно здійснити аналіз існуючих у світовій практиці підходів до оцінювання масштабу відтоку капіталу (особливо тих, що розроблені провідними міжнародними організаціями, а також

покладені в основу міжнародних рейтингів) та визначення на основі їх порівняння з національним підходом перспективних напрямків його удосконалення.

Список використаних джерел

1. 1 січня Україна приєднується до Плану BEPS по боротьбі з ухиленням від оподаткування / Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/-sichnia-ukraina-pryiednaietsia-do-planu--po-borotbi-z-unuknenniam-vid-opodatkuvannia?category=vidatkova-politika&subcategory=promislovist>.

2. Барна М. Ю. Толінгові операції в Україні переваги та недоліки / М. Ю. Барна, Н. М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 165-169..

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі № 286 від 24.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Ascod/List?lang=uk-UA&id=d6a26174-d0fd-406b-9c30-7a4043f04eb5&tag=SistemaOblikuPublichnoiInformatsii&pageNumber=86&fCtx=inName&fSort=date&fSdir=asc>.

Робота виконана в рамках НДР «Економетричне моделювання механізму запобігання тіньовим схемам виведення капіталу через податкові та інвестиційні канали в Україні» номер державної реєстрації 10117U003930